

ISSN: 1896-4087

DOI: <http://dx.doi.org/10.21784/ZC.2019.012>

EMILIA WIECZOREK

Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu

Rynek pracy z perspektywy osób niesłyszących i słabo słyszących

**The labour market from the perspective of deaf and hard
of hearing people**

Streszczenie:

Sytuacja zawodowa osób z wadą słuchu jest tematem niechętnie podejmowanym w literaturze przedmiotu. Bez wątplenia ma na to wpływ hermetyczny styl życia opisywanej grupy. Artykuł składa się z części teoretycznej przygotowanej w oparciu o literaturę przedmiotu. Przedstawiono w niej definicję niepełnosprawności oraz klasyfikację uszkodzenia słuchu. Ponadto dokonano analizy badań dotyczących specyfiki funkcjonowania osób z wadą słuchu na rynku pracy. Drugą część publikacji stanowi opracowanie i analiza badań własnych. W badaniach wzięło udział 40 respondentów. Badania miały na celu poznanie sytuacji zawodowej osób z wadą narządu słuchu oraz przyczyn braku aktywności zawodowej. Całość kończą wnioski sformułowane na podstawie zgromadzonych informacji z literatury przedmiotu oraz wyników badań własnych.

Słowa kluczowe: niepełnosprawność, głusi, słabo słyszący, rynek pracy, aktywizacja zawodowa, narząd słuchu, bezrobocie, aktywność zawodowa

Abstract:

The professional situation of people with hearing impairment is a topic that is not readily undertaken in the literature of the subject. Undoubtedly, the hermetic lifestyle of the described group has an impact on it. The article consists of the theoretical part prepared on the basis of the literature on the subject. It presents the definition of disability and the classification of hearing impairment. In addition, research on the specificity of the functioning of people with hearing impairments in the labor market is analyzed. The second part of the publication is the development and analysis of the

author's own research. 40 respondents took part in it. The research was aimed at understanding the occupational situation of people with hearing impairment and the reasons for inactivity. The conclusions are formulated based on the collected information from the subject literature and the results of the author's own research.

Keywords: disability, deaf, hard of hearing, labor market, employment support, hearing organ, unemployment, professional activity

Wprowadzenie

Aktualny rynek pracy to środowisko, które charakteryzuje się znaczną dynamiką. Wymaga ciągłego rozwijania kompetencji i dostosowywania się jednostki do różnorodnych wymagań. Nie ulega wątpliwości, że funkcjonowanie w takich warunkach niejednokrotnie powoduje stres i trudności. Agencje pracy przedstawiają szereg ofert dla pracowników z niepełnosprawnościami, jednak dane liczbowe obrazujące współczynnik aktywności zawodowej wskazują na znaczną dysproporcję pomiędzy osobami pełnosprawnymi a osobami z niepełnosprawnością. Szczegółowa analiza danych zostanie zaprezentowana w dalszej części niniejszej publikacji.

Jak zatem kształtuje się tranzycja osób z niepełnosprawnością narządu słuchu ze szkoły na współczesny rynek pracy? Jakie są aktualne przyczyny braku aktywności zawodowej? Jakie działania podejmują osoby z niepełnosprawnościami dla poprawy aktualnego stanu? Należy mieć świadomość, że oferowana na terenie kraju edukacja jest obecnie przystosowana dla osób z wielorakimi niepełnosprawnościami. Polskie uczelnie, uwrażliwione na potrzeby jednostki z niepełnosprawnościami, zapewniają szereg udogodnień, których nadrzędną rolą jest wyrównywanie braków płynących z niepełnosprawności. Zatem to dopiero etap tranzycji okazuje się sytuacją problemową i zupełnie nowym wyzwaniem. Dynamiczny rozwój współczesnego rynku pracy powoduje konieczność dostosowania się do zmian technologicznych, organizacyjnych, finansowych. Wynika z tego stała potrzeba kształcenia. Zatem pracownik powinien nie tyle znać poszczególne zagadnienia, ile posiadać kompetencje o charakterze zawodowym, oso-

bowościowym i społecznym, które pozwolą na rozbudowywanie umiejętności¹. Zadanie to nie jest łatwe dla osób z dysfunkcją słuchu. Kluczowym powodem jest brak specjalistycznego wsparcia, które zapewnione było na każdym wcześniejszym poziomie edukacji.

Osoby z wadą słuchu – niepełnosprawność

Literatura przedmiotu bogata jest w różnorodne definicje niepełnosprawności. Chcąc jednak wskazać na definicję najbardziej ogólną, którą odnieść można do wszystkich rodzajów niepełnosprawności, warto zwrócić uwagę na tę zaproponowaną w *Ustawie o rehabilitacji zdrowotnej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych* z dnia 27 sierpnia 1997 roku. Osoba z niepełnosprawnością na jej gruncie jawi się jako jednostka, której stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy powoduje znaczne ograniczenia w funkcjonowaniu. W ustawie mowa o ograniczeniach wypełniania przez jednostkę ról społecznych. Ze szczególnym uwzględnieniem wskazano w ustawie na stałe lub czasowe uniemożliwienie wykonywania pracy zawodowej². Na podstawie wskazanej definicji osoba z wadą słuchu posiada pewne ograniczenia w wykonywaniu pracy zawodowej. Rozwijająca się jednak technologia i zwiększający się obszar zadaniowy na rynku pracy pozwalają mieć nadzieję, że jednostka taka ma szanse na podjęcie aktywności zawodowej.

Mówiąc o osobach z wadą słuchu, warto dokonać stosownej klasyfikacji. Powszechnie stosowana w zakresie medycyny klasyfikacja głębokości i zakresu ubytku słuchu kształtuje się następująco:

1. Niedosłuch stopnia lekkiego

Niedosłuch określany mianem lekkiego rozpoczyna się od 21 i dochodzi do 40 dB. Charakterystyczne dla jego wystąpienia jest nieiden-

---

¹ E. Domagała-Zyśk, *Postrzeganie pracy przez osoby niesłyszące i słabo słyszące*, Lublin 2015, s. 78.

² Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 roku (Dz.U. 2011 r., Nr 127, poz. 721 z późn. zm.).

tyfikowanie wszystkich elementów mowy. Wpływ na płynność rozumienia mowy mają dźwięki z otoczenia, odległość osoby mówiącej. Literatura fachowa wskazuje, że usprawnieniem funkcjonowania jest aparat słuchowy. Człowiek z niedosłuchem lekkim przejawia zdolność opanowania mowy z prawidłową jej artykulacją, rytmem i intonacją. Selektywne słyszenie zostaje zaburzone wraz ze wzrostem natężenia hałasu z otoczenia. Prawidłowa komunikacja, zależna od słyszenia komunikatów nadawcy, wymaga stałej koncentracji. Stan taki prowadzi do szybszego zmęczenia organizmu jednostki w porównaniu do osób pełnosprawnych³.

2. Niedosłuch stopnia umiarkowanego

Niedosłuch na poziomie stopnia umiarkowanego rozpoczyna się powyżej 40 dB i dochodzi do 70 dB. Próg słyszenia jednostki kształtuje się na poziomie zwyczajnej mowy potocznej z odległości około 1–1,5 m. Wskazane są aparatownie. Przy dolnym przedziale tego stopnia niedosłuchu występuje rozumienie bardzo głośnej mowy z niewielkiej odległości bez aparatów. Osoby z niedosłuchem w stopniu umiarkowanym charakteryzują się umiejętnością czytania z ust. Konieczność stałej rehabilitacji słuchu i mowy. Charakterystycznym zaburzeniem jest nosowe i mniej dźwięczne zabarwienie głosu⁴.

3. Niedosłuch stopnia znacznego

Niedosłuch w stopniu znacznym rozpoczyna się od 71 dB i dochodzi do 90 dB. Do odbierania mowy konieczne jest wzmocnienie dźwięków. Jedynie wczesne rehabilitowanie i wyposażenie w aparat słuchowy mogą zaowocować rozwojem mowy. Charakterystyczne jest tutaj zubożałe słownictwo, konieczność kontaktu wzrokowego z rozmówcą w celu czytania z ust.⁵

---

³ H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, W. Wojnarowska, *Klasyfikacje zaburzeń słuchu*, „Audiofonologia” 1997, t. X, s. 55.

⁴ Ibidem, s. 55–56.

⁵ Ibidem, s. 56.

4. Niedosłuch stopnia głębokiego

Niedosłuch głęboki występuje powyżej 90 dB. Taki poziom niedosłuchu powoduje niemożność słyszenia zwykłej mowy nawet przy aparowaniu. Mowa wykształcona jest niegramatyczna – samo wystąpienie mowy jest uzależnione od okresu nabycia niedosłuchu⁶.

Analiza badań w literaturze przedmiotu

Tematyka poświęcona sytuacji osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy jest zagadnieniem często poruszonym przez badaczy różnych dyscyplin⁷. Najnowsze badania dotyczące aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami w Polsce pochodzą z 2018 roku. Analiza badań przeprowadzonych w ramach Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności wskazuje na tendencję spadkową współczynnika zawodowej aktywności osób z niepełnosprawnościami w porównaniu z rokiem poprzednim. Współczynnik ten wyniósł 28,3 pkt. proc. i był mniejszy o 0,6 pkt. proc. niż w roku 2017. Warto jednak wskazać, iż na przestrzeni 10 lat (od roku 2008 do roku 2018) współczynnik aktywności zawodowej Polaków z niepełnosprawnościami wzrósł o 2,4 pkt. proc. W badaniach tych zanotowano także znaczące obniżenie poziomu bezrobocia osób z niepełnosprawnościami. Współczynnik ten wyniósł 7,2% czyli o 2,1 pkt. proc. mniej niż w roku poprzednim. Jak wykazują badania, w roku 2018 osoby aktywne zawodowo w wieku produkcyjnym szacowano na 460 tysięcy, w tym 426 tysięcy – osoby pracujące oraz 33 tysiące – osoby bezrobotne. Na podstawie tych danych można stwierdzić, iż osoby pracujące stanowiły 92,7% aktywnych zawodowo osób z niepełnosprawnościami.⁸ Sytuacja aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami w Polsce nadal nie jest zadowalająca. Występuje duża dysproporcja pomiędzy osobami pełnosprawnymi a osobami z niepełnosprawnością. W najnowszym bada-

---

⁶ Ibidem, s. 56–57.

⁷ E. Domagała-Zyśk, *Postrzeganie...*, op. cit., s. 62.

⁸ Niepełnosprawni w pracy – komunikat z badań, <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/p,80,rynek-pracy> [dostęp: 22-08-2019].

niach wykazano, iż współczynnik aktywności zawodowej osób pełnosprawnych szacuje się na 80,5%, natomiast wskaźnik zatrudnienia na 77,4%. Zauważalna jest zatem znacząca różnica pomiędzy zatrudnieniem osób pełnosprawnych a osób z niepełnosprawnościami. Wynosi ona aż 51,2 pkt. proc.⁹.

Badacze z innych krajów w swoich publikacjach wykazują tendencję do prowadzenia analiz z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności oraz jej kategoryzacji. Analiza wybranych badań z literatury przedmiotu pozwoliła na sprecyzowanie następujących wniosków:

1. W 2000 roku badani uczniowie kończący edukację z wadą słuchu i przygotowujący się do tranzycji ze szkoły na rynek pracy czytali na poziomie uczniów pełnosprawnych z 4 klasy szkoły podstawowej. Natomiast kompetencje matematyczne opanowali na poziomie klasy 5/6 szkoły podstawowej. Taki poziom prezentowanych umiejętności pozwalał na ukończenie edukacji w ośrodkach edukacji specjalnej, jednak miał negatywny wpływ na aktywność zawodową respondentów. Wykluczał ich z wielu możliwych aktywności zawodowych¹⁰.

2. Badania z roku 2005 wykazały, iż dorosłe osoby z wadą słuchu są mniej samodzielne niż ich pełnosprawni rówieśnicy. Co więcej, wyniki badań wskazały, że osoby z tym rodzajem niepełnosprawności są mniej samodzielne niż jednostki z innymi niepełnosprawnościami. Przejawiały one mniejszą aktywność w twórczym spędzaniu czasu, zdecydowana większość (80%) nadal mieszkała z rodzicami, 74% absolwentów osiągało minimalne dochody¹¹.

3. W 2012 roku opublikowano wyniki badań umiejętności i kompetencji niezbędnych w dorosłym życiu. Respondenci za pomocą

---

⁹ Ibidem [dostęp: 22-08-2019].

¹⁰ C. B. Traxler 2000, *The Stanford Achievement Test, 9th edition: National norming and performance standards for deaf and hard-of-hearing students*, „Journal of Deaf Studies and Deaf Education”, s. 5.

¹¹ M. Wagner, L. Newman, R. Cameto, N. Garza, P. Levine, *After high school: A first look at the postschool experiences of youth with disabilities*, A report from the National Longitudinal Transition Study-2(NLTS2), Institute of Educational Sciences, National Center for Special Education Research, U.S. Department of Education. On-line: http://www.nlts2.org/reports/2005_04/index.html [dostęp: 18-03-2018.].

narzędzia TCB (Transition Competence Battery) odpowiadali na pytania dotyczące np. długości pieczenia ciasta, wysokości rat kredytu czy zwiększenia wypłaty o wskazany procent itp. Zaledwie 15% respondentów odpowiedziało na nie prawidłowo¹².

4. W 2012 roku badano trudności w otrzymaniu pracy. Badania wykazały, że pracownicy z wadą słuchu otrzymywali mniejsze wynagrodzenie niż ich pełnosprawni koledzy na tym samym stanowisku¹³.

Analiza wyników badań własnych

Na potrzeby niniejszej publikacji przeprowadzono badania, których celem było poznanie sytuacji zawodowej osób z niepełnosprawnością narządu słuchu. W badaniach wzięło udział 40 respondentów, 20 kobiet i 20 mężczyzn mieszkających w Poznaniu w województwie wielkopolskim. Badania miały charakter anonimowy, a respondenci zostali poinformowani o wykorzystaniu wyników badań wyłącznie do celów naukowych. Badania prowadzono techniką ankiety z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety. Kwestionariusz składał się z 15 pytań, w tym 3 z nich były pytaniami otwartymi. Ze względu na specyfikę grupy badawczej część ankiet prowadzona była przy aktywnym udziale badacza ze względu na konieczność tłumaczenia pytań na PJM (Polski Język Migowy). Warto już teraz zaznaczyć, iż podejmowana tematyka jest zagadnieniem trudnym w odczuciu osób z wadą słuchu, zwłaszcza dla osób o znacznym i głębokim niedosłuchu.

---

¹² P. Luft, *Employment and Independent Living Skills of Public School High School Deaf Students: Analyses of the Transition Competence Test Battery Response Patterns*, London 2012, s. 293.

¹³ Jung D., Bhattacharyya N., *Association of hearing loss with decreased employment and income among adults in the United States*, „Annals of Otology, Rhinology and Laryngology” (12), Londyn 2012, s. 771-775.

Tabela 1. Wiek respondentów

Wiek	Kobiety	Mężczyźni	Liczba respondentów
19-24	4	5	9
25-35	8	3	11
36-43	5	7	12
44 i więcej	3	5	8
Liczba respondentów	20	20	40

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Respondenci zostali podzieleni na kategorie wiekowe. Kategoria pierwsza to osoby w wieku od 19 do 24 lat – 4 kobiety i 5 mężczyzn. Kategoria druga to osoby w wieku od 25 do 35 lat – 8 kobiet i 7 mężczyzn, kategoria trzecia – osoby w wieku od 36 do 43 lat, 5 kobiet oraz 7 mężczyzn i kategoria ostatnia – osoby w wieku 44 lat i więcej – 3 kobiety oraz 5 mężczyzn. Taki podział na kategorie nie jest przypadkowy. Po pierwsze wynika on z samego doboru próby badawczej. Po drugie kategoria pierwsza to etap zakończenia edukacji na poziomie średnim i ewentualne jej kontynuowanie na etapie szkolnictwa wyższego. Kolejna kategoria to etap zakończenia edukacji wyższej i rozpoczęcie aktywnego uczestnictwa na rynku pracy. Grupa wiekowa nr 3 to czas ugruntowania pozycji zawodowej. Ostatnia grupa to etap dojścia do emerytury. Przyjęto taki podział ze względu na jego obecność w literaturze fachowej oraz tendencje panujące na rynku pracy.

Niezwykle istotne przy specyfice podejmowanego tematu jest zagadnienie wykształcenia respondentów bowiem rzutuje ono w znacznym stopniu na ewentualność zatrudnienia i jego rodzaj (zob. Tabela 2). Wykształcenie podstawowe charakteryzuje 4 kobiety (10% badanych) i 2 mężczyzn (5% badanych). Wykształcenie ponadpodstawowe zdobyły 3 kobiety (7,5%) oraz 4 mężczyzn (10%). Wykształcenie zawodowe zdobyło 7 kobiet (17,5%) i 3 mężczyzn (7,5%). Wykształcenie średnie – szkoła techniczna lub liceum, jednak bez zdania egzaminu maturalnego – 1 kobieta (2,5%) oraz 4 mężczyzn. Wykształcenie maturalne zdobyło 7 kobiet (17,5%) i 3 mężczyzn. Natomiast wy-

kształcenie wyższe zdobyły 2 kobiety i 4 mężczyzn. Wykształcenie pozwalające na kontynuowanie studiów wyższych zdobyło statystycznie więcej mężczyzn niż kobiet.

Tabela 2. Wykształcenie

Rodzaj wykształcenia	Kobiety	Mężczyźni
Podstawowe	4	2
Ponadpodstawowe (gimnazjalne)	3	4
Zawodowe	3	4
Średnie	1	4
Maturalne	7	3
Wyższe	2	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Kolejne zestawienie (Tabela 3) prezentuje stopień niepełnosprawności narządu słuchu wśród badanych respondentów:

Tabela 3. Ubytek słuchu

Ubytek słuchu	Kobiety	Mężczyźni
Lekki	2	2
Umiarkowany	2	3
Znaczny	7	6
Głęboki	9	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Wśród respondentów znaleźli się przedstawiciele każdej grupy stopnia ubytku słuchu. 2 kobiety i 2 mężczyzn (po 5% badanych) wskazało lekki niedosłuch. Stopień umiarkowany jest charakterystyczny dla 2 kobiet i 3 mężczyzn (7,5% badanych). Znaczny niedosłuch posiada 7 kobiet (17,5% respondentów) oraz 6 mężczyzn (15% badanych). Głęboki niedosłuch wskazany został przez 9 kobiet i 9 mężczyzn (po 22,5% respondentów).

W celu usprawnienia komunikacji z otoczeniem oraz rekompensacji braków wynikających z dysfunkcji słuchu stosowany jest sprzęt rehabilitacyjny. Respondenci zostali poproszeni o wskazanie, jaki rodzaj sprzętu użytkują. Wyniki przedstawia Tabela 4.

Tabela 4. Sprzęt rehabilitacyjny

Rodzaj sprzętu	Kobiety	Mężczyźni	Liczba respondentów
Aparat słuchowy	4	5	9
Implant	7	6	13
Liczba respondentów	11	11	22

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Respondenci wskazali formę rehabilitacji narządu słuchu. Aparat słuchowy wskazały 4 (10%) kobiety oraz 5 mężczyzn (12,5%). Implant został wskazany przez 7 kobiet (17,5%) oraz 6 mężczyzn (15%). Łącznie zaledwie 22 respondentów zadeklarowało korzystanie ze sprzętu rehabilitacyjnego wspomagającego słyszenie. Jest to informacja negatywna, aparat słuchowy lub implant są niezbędne przy występowaniu każdego rodzaju niedosłuchu. Stymuluje on nerwy słuchowe, działa profilaktycznie i pozwala odczuwać drgania.

Nie ulega wątpliwości, iż środowisko osób z wadą słuchu często komunikuje się za pośrednictwem Polskiego Języka Migowego. Tendencja ta dotyczy zwłaszcza osób z umiarkowanym i głębokim stopniem niedosłuchu (Tabela 5).

Tabela 5. Znajomość PJM (Polski Język Migowy)

Stopień znajomości	Kobiety	Mężczyźni
Uczę się	2	1
Podstawowy	2	1
Zaawansowany	3	3
Biegłe	13	15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Znajomość języka migowego jest we współczesnym świecie umiejętnością pożądaną. Aktualne tendencje wychodzą naprzeciw osobom z wadami słuchu. Dla polepszenia jakości i komfortu ich życia wzrasta liczba tłumaczy w różnych instytucjach użyteczności publicznej. Wśród respondentów odnotowano wysoki odsetek znajomości Polskiego Języka Migowego. Znajomość biegłą zadeklarowało 13 kobiet (32,5% badanych) oraz 15 mężczyzn (37,5% badanych). Poziom zaawansowany wykazały 3 kobiety oraz 3 mężczyzn (15% respondentów). Poziom podstawowy oraz rozpoczęcie nauki polskiego języka migowego jest charakterystyczny dla 2 kobiet (5%) i 1 (2,5%) mężczyzny w każdej z kategorii.

Nie ulega wątpliwości, iż praca zawodowa daje poczucie bezpieczeństwa, satysfakcji i stabilizacji. Jednak niepełnosprawność bywa przeszkodą w jej znalezieniu, co negatywnie wpływa na dostrzeganie swojego potencjału i obniżenie poczucia własnej wartości. Poniższa tabela (Tabela 6) prezentuje aktywność zawodową badanej grupy:

Tabela 6. Aktywność zawodowa

Aktywność zawodowa	Kobiety	Mężczyźni
Tak	7	9
Nie	13	12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Aktywność zawodowa jest istotną płaszczyzną życia. Wśród badanych respondentów 7 kobiet (17,5% badanych) i 9 mężczyzn (22,5% respondentów) wskazało aktywność zawodową. Natomiast jej brak zadeklarowało 13 kobiet (32,5% badanych) i 12 mężczyzn (30% respondentów). Łącznie 40% badanych respondentów wskazuje na aktywność zawodową.

W następnej kolejności respondenci zostali poproszeni o wskazanie źródła utrzymania. Najczęściej wskazywano pomoc i świadczenia socjalne, wsparcie ze strony rodziny lub wynagrodzenie (w przypadku 40% respondentów). Ta ostatnia grupa respondentów została po-

proszona o wskazanie miejsca swojego zatrudnienia. Wyniki prezentuje kolejne zestawienie (Tabela 7).

Tabela 7. Rodzaj aktywności zawodowej

Rodzaj aktywności	Kobieta	Mężczyzna
Uczelnia wyższa	2	1
Usługi pomocy domowej	4	0
Kolportaż ulotek i reklam	1	1
Pracownik fizyczny	0	7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Osobom, które wskazały aktywność zawodową, zadano pytanie dotyczące jej rodzaju. Kobiety wskazały następująco: 2 osoby (5% badanych) – praca na uczelni wyższej, 4 osoby – (10% badanych) usługi pomocy domowej, 1 osoba – (0,5% badanych) kolportaż ulotek i reklam. Natomiast mężczyźni wskazali następująco: 1 mężczyzna (0,5% respondentów) – praca na uczelni wyższej, 1 mężczyzna (0,5% respondentów) – praca przy kolportażu ulotek i reklam, 7 mężczyzn (17,5% respondentów) – praca fizyczna. Głębsza analiza danych wskazała, iż podejmowana przez respondentów praca zarobkowa w większości przypadków jest poniżej uzyskanych kwalifikacji. Zatem wspomniana we wstępie niniejszej publikacji tranzycja na rynek pracy okazuje się niewystarczająca.

Dotychczasowa analiza danych wskazuje na konieczność przedstawienia przyczyn braku aktywności zawodowej zadeklarowanej przez 60% respondentów. Tabela 8 prezentuje wybrane przyczyny. Respondenci mogli wskazać te, które ich zdaniem mają najbardziej negatywny wpływ podejmowanie zatrudnienia.

Respondenci zostali zapytani o przyczyny braku aktywności zawodowej. Najpopularniejszą przyczyną wskazaną przez respondentów w każdej grupie są problemy w komunikacji. Wskazało je 18 kobiet (45% badanych) oraz 17 mężczyzn (42,5% badanych). Jako przyczyny wskazywano także stereotypy i strach pracodawców – 10 kobiet (25%

respondentów) i 12 mężczyzn (30% respondentów), brak wykształcenia – 9 kobiet (22,5% badanych) i 14 mężczyzn (35% badanych), izolacja do strefy komfortu – 4 kobiety (10% respondentów) i 2 mężczyzn (5% badanych), brak wiary we własne siły/możliwości – 8 kobiet i 9 mężczyzn, brak wsparcia ze strony instytucji – 11 kobiet (27,5% badanych) i 10 mężczyzn (25% respondentów), brak odpowiednich miejsc pracy – 6 kobiet (15% respondentów) i 7 mężczyzn (17,5% badanych), poniżanie przez: współpracowników – 3 kobiety (7,5% respondentów) i 1 mężczyzn (2,5% respondentów), przez pracodawcę – 1 kobieta (2,5% respondentów), i 1 mężczyzn (2,5% respondentów), nieadekwatne zarobki – 8 kobiet (20% badanych) i 9 mężczyzn (22,5% respondentów), niedostosowane miejsca pracy – 6 kobiet (15% respondentów) i 5 mężczyzn (12,5% badanych) oraz problemy z adaptacją – 14 kobiet (35% respondentów) i 5 mężczyzn (12,5% badanych).

Tabela 8. Przyczyny braku aktywności zawodowej

Przyczyny	Kobiety	Mężczyźni
Stereotypy/ strach pracodawców	10	12
Brak wykształcenia	9	14
Problemy w komunikacji	18	17
Izolacja do strefy komfortu	4	2
Brak wiary we własne możliwości	8	9
Brak wsparcia ze strony instytucji	11	10
Brak odpowiednich miejsc pracy	6	7
Poniżanie przez współpracowników	3	1
Poniżanie przez pracodawcę	1	1
Nieadekwatne zarobki	8	9
Niedostosowanie miejsca pracy	6	5
Problemy z adaptacją	14	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Jak wykazuje powyższa analiza liczbowa, zarówno w przypadku kobiet, jak i mężczyzn największą barierą były stereotypy lub strach ze strony pracodawcy. W następnym pytaniu respondenci zostali poproszeni o wskazanie działań, które były możliwe do podjęcia w celu niwelowania wskazanych przez nich przyczyn aktywności zawodowej.

Tabela 9. Podjęte działania

Podjęte działania	Kobiety	Mężczyźni
Brak aktywności	5	3
Nauka języka migowego	19	20
Podnoszenie kwalifikacji	15	17
Nauka języka polskiego	7	10
Praca o niższych kwalifikacjach	7	10
Udział w projektach	11	16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań własnych.

Ostatnie pytanie skierowane do respondentów dotyczyło podjętych działań w celu poprawy sytuacji zawodowej. Brak aktywności wskazało 5 kobiet i 3 mężczyzn, naukę języka migowego zadeklarowało 19 kobiet i 20 mężczyzn, podnoszenie kwalifikacji – 15 kobiet, 17 mężczyzn, naukę języka polskiego wskazało 7 kobiet 10 mężczyzn, pracę o niższych kwalifikacjach – 7 kobiet 10 mężczyzn, natomiast udział w projektach – 11 kobiet i 16 mężczyzn.

Podsumowanie

Sytuacja zawodowa osób z niepełnosprawnością narządu słuchu jest nadal tematem niezbadanym. Dotychczasowe badania w dużej mierze koncentrują się na specyfice rynku pracy z perspektywy osoby z niepełnosprawnością, jednak w ujęciu ogólnym. Znaczne braki w literaturze przedmiotu negatywnie wpływają na możliwość rozwoju technologii, które umożliwiłyby poprawę jakości życia i wzrost aktywności zawodowej wspomnianej grupy. Osoby z wadą słuchu nadal

tworzą zamknięte środowiska, strach przed panującymi stereotypami w społeczeństwie powoduje, że niechętnie biorą udział w projektach mających na celu wzrost aktywności zawodowej.

Należałoby zatem podjąć wielorakie działania. Po pierwsze umożliwić zdobywanie kwalifikacji zawodowych. Zapewnić dostęp przystosowanych miejsc pracy. A co najważniejsze, prowadzić szereg działań mających na celu zminimalizowanie tendencji marginalizacji osób z wadą słuchu we wszystkich dziedzinach życia społecznego, kulturowego i zawodowego. Jak wskazali moi respondenci, istotnym czynnikiem zmniejszającym aktywność zawodową jest problem z komunikacją oraz strach ze strony pracodawców. Być może jest to wynikiem nieodpowiedniego wsparcia i przygotowania pracodawców.

Bibliografia:

- Domagała-Zyśk E, *Postrzeganie predyspozycji zawodowych osób z uszkodzeniami słuchu*, [w:] D. Bis, J. Ryś (red.), *Szkolnictwo i kształcenie zawodowe – wybrane aspekty*, Wyd. Studio Format, Lublin 2000.
- Jung D., Bhattacharyya N., *Association of hearing loss with decreased employment and income among adults in the United States*, „Annals of Otolaryngology, Rhinology and Laryngology”, New York 2012.
- Luft P., *Employment and Independent Living Skills of Public School High School Deaf Students: Analyses of the Transition Competence Test Battery Response Patterns*, Wyd. „JADARA”, New York 2012.
- Skarżyński H, Mueller-Malesińska M, Wojnarowska W, *Klasyfikacje zaburzeń słuchu*, „Audiofonologia” 1997, tom X.
- Traxler C. B., *The Stanford Achievement Test, 9th edition: National norming and performance standards for deaf and hard-of-hearing students*, „Journal of Deaf Studies and Deaf Education”, New York 2000.
- Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 roku (Dz. U. 2011, Nr 127, poz. 721 z późn. zm.).

Wagner M, Newman L, Cameto R, N. Garza, *After high school: A first look at the postschool experiences of youth with disabilities: A report from the National Longitudinal Transition Study-2(NLTS2)*, Institute of Educational Sciences, National Center for Special Education Research, U.S. Department of Education; http://www.nlts2.org/reports/2005_04/index.html [dostęp: 18-03-2018].